

OBLETNICA POŽIGALSKE OFENZIVE, DEKANI, 5.10.2018

Spoštovane udeleženke in udeleženci narodnoosvobodilne vojne,
Spoštovani vsi, ki ste doživeli tisti drugi oktober,
Spoštovane Dekanšče in Dekančani moji sosedje in nekoč tudi sošolci, saj veste
jaz sem od tu zadaj z druge strani Tinjana,
Spoštovani gostje in vsi obiskovalci.

Zgodovinski podatki pravijo, da so Nemci v noči s prvega na drugi oktober leta 1943 na zahtevo Hitlerja in po načrtu Rommelovega štaba poslali nad Istro 50.000 vojakov s 150-timi oklepniki. Prvi del nemške vojske, skupaj z zapriseženimi italijanskimi fašisti, je prodiral ob obali, drugi pa je bil usmerjen na Buzet. Neizurjene in komaj oblikovane partizanske enote iz bivših posebnih bataljonov niso mogle zaustaviti nemških tankov. Najprej so se jim postavile po robu na prehodu čez Osapsko reko pri Orehu, nato pa med Rabujezom, Plavjami, Škofijami in Korošci. Po večurnem boju je padlo 24 borcev Tržaške brigade, 9 je bilo ranjenih, 16 pa zajetih.

Nemška vojska je skupaj z italijanskimi fašisti, ki so bili že izkušeni morilci in požigalci naših narodnih in kulturnih domov, pobijala in požigala. V dveh dneh so v slovenski Istri postrelili več kot 200 prebivalcev in požgali 55 naselij ali 1.800 stanovanjskih hiš in gospodarskih poslopij, nato pa so zasedli vso ostalo Istro in skupno pobili več kot 2.000 ljudi.

Grozni podatki a ne, vendar bilo je še veliko huje kot lahko povedo te številke. Za številkami so ljudje, pobiti, ranjeni, tisti, ki so ostali brez svojih najdražjih, brez hiše, ne samo strehe, ampak doma, živine in shranjenih pridelkov za čez zimo. Temu je treba dodati strah, ki se je naselil v ljudi, še hujši kot je bil prej pod italijanskim fašizmom. Takrat je bilo konec veselja in neizmerne upanja, ki je preplavilo naše ljudi ob propadu italijanske fašistične države.

Razpad Italije je namreč bila velika zmaga, uteha za trpljenje 25 mučeniških let pod fašizmom, prenašanja palice, ricinusovega olja, zaporov, mučenja in pobijanja, ki si so ga privoščili tisti, ki se hvalili s svojo dvatisoč letno kulturo. Pa ne samo 25 let, ta sovražni italijanski nacionalizem, ali prafašizem nas je imel za sužnje ali nas hotel poitalijančiti odkar pomnimo. Fašizem je bil le vrhunec. V naše kraje so celo množično priseljevali fašiste in ustanavljali svoje občinske oblasti, in to prav tam, kjer so živeli najbolj zavedni in uporni Slovenci, temu so rekli bonifikacija.

Tako so svoje občinsko oblastniško leglo postavili tudi v Dekani. Zakaj. Dekani so bile pomembna in zavedna slovenska vas, kljub svojemu imenu, ki spominja na nekdanjega italijanskega graščaka. Tu so ob prebujanju narodov med prvimi ustanavljali slovenska društva in čitalnico, posojilnico. Tu so bili doma uporni ljudje, saj si je v času najhujšega fašizma že leta 32 sto ali še več kmetov upalo priti demonstrirati za slovensko šolo in proti oderuškim davkom prav pred

fašistično občinsko oblast. Veliko so pretrpeli naši predniki, ne samo zaradi davkov, udarcev in zaporov, ampak še več zaradi poniževanja. Zato je naš narod takrat ob razpadu fašistične Italije, tako enotno vstal, odšel v partizane ali zanje delal, skorajda sleherni, od mladink do starcev.

Vstal, da bi obstal. Vstal s pesmijo in puško – brez podobne primerjave ne samo v Sloveniji, ampak v celem svetu.

Iz Dekan' bežali so fašisti, poje ljudska partizanska. A naši ljudje jim niso vračali zob za zob, glavo za glavo, tako kot veleva zapoved iz svetega pisma stare zaveze. Manj znano je, da je takrat ob padcu fašizma prišla iz Rima druga zapoved, o kateri piše tudi Giorgio Jaksetich, v knjigi o italijanski partizanski brigadi Fontanot. Pisno navodilo je bilo zelo jasno, celo Dekane omenja, in sicer, da če fašisti ne bodo sprejeli sodelovanja z novimi oblastmi, tako kot so v Dekanih, jih je treba zmetati v fojbe. To čiščenje terena v Istri je bil torej ukaz vodstva italijanske rezistence italijanskim partizanom, da počistijo Istro popolnoma vseh preživelih fašistov. Pa veste zakaj, ker so si nove italijanske oblasti zelo prizadevale, da bi se zavezniki namesto v Normandiji izkrcali v Istri. Tako bi prišle v Istro ameriške in angleške enote, torej enote držav, ki so to Istro in vso Primorsko že nekoč podarile Italiji za izdajstvo svojih zaveznikov, ne pa Titova partizanska vojska. Zato jim je šlo, pa najbrž tudi za Ljubljano, kjer so jih Ban Natlačen general Rupnik in škof Rožman ter njihove ovce pričakali in častili kot kristusovo vojsko. Seveda bi dobili tudi Kvarner in Dalmacijo, kar jim je Ante Pavelič odstopil s sramotnim rimskim sporazum.

Hitler je vedel za ta politični interes Italije in tudi možnost izkrcanja, zato je sam ukazal Rommelu, da udari z vso možno silo in grobstvo, da požiga ubija, muči, posiljuje in počne kar njegova vojska s podivjano fašistično sodrgo hoče. Zato so pobijali vsevprek, da bi preprečili kakršnokoli podporo izkrcanju. In to smo ponovno plačali mi Istrani.

Veste, to je bila naša vojna, vojna nad civilnim prebivalstvom, ne pa vojna armad ali politikov in tudi ne zgodovinarjev. Tu so bili pobiti naši ljudje. Moj oče je bil takrat kot partizan nove tržaške brigade ranjen, ko je branil svoj dom.

Tudi tu v Dekanih so se dogajale grozote, o katerih vedo vaši starejši več kot jaz. Tu niso samo požigali - pobili so celo vse ranjence, ki so jih dobili v začasni partizanski bolnišnici. Ustrelili so mater Ivano z dvema sinovoma vred, tri Vladimirje, Marijo, Danilota, Natala, Feliča, Miroslava, Jordana ... Nemci so po vaseh tudi pobirali ljudi, in ti so jim morali nositi municijo, ko so jih odrabili pa so jih postrelili. Zato je drugi oktober naš praznik, praznik zavednih domoljubov, ponosnih upornih ljudi. To je naš spomin ponosnih ljudi na ponosne prednike.

Tu pri nas niso pobijali in hiše niso gorele zaradi izdajstev, ampak zaradi sovraštva tujcev. Pa ne temnopoltih migrantov, proti katerim nas danes ščuvajo novi fašisti, ampak tistih belih arijskih nadljudi, ki so se hvalili s svojo čisto raso in dvatisočletno kulturo.

Primorci nismo imeli domačih izdajalcev. Tisti zelo redki, pod enim procentom prebivalstva, so že prej že prej postali Italijani in nato so to potrdili z vstopom v fašistično stranko. Istrani smo tako kot vsi Primorci ostali presejani domoljubi. Presejani na finem situ domoljubja in morale.

Nas pred zgodovino nima kaj biti sram, mi nimamo razloga za njeno spreminjanje, mi nimamo kaj skrivati, se sramovati klaboracije in izdajstev. Mi smo Istrijani in Primorci, in to tistim, ki nas poznajo, pove vse.

Fašizem pa je še vedno živ, še vedno so ljudje, ki bi radi dosegli totalno oblast, ki nas še vedno smatrajo za manjvredne, ki bi nas radi zbrisali ali imeli za hlapce. In še vedno so tisti, ki tiščijo glavo v pesek, in seveda kolaboranti. Le načine, metode, so menjali, najbolj očitne so skrili. Celo domoljubje so spremenili v nacionalizem in šovinizem do največjih revežev tega sveta, teh, ki so jih z načrtnimi vojnami pognali v naše kraje kot begunce, da bi tako sprožili sovraštvo in nestrpnost, s tem pa utrdili svojo oblast, ali drugače - novi fašizem.

In da končam.

Zato tudi danes še vedno velja spomniti na stari pozdrav Tigrovcev, ki so ga prevzeli tudi vsi partizani, vsi svobodoljubni in uporni ljudje: Smrt fašizmu, svoboda narodu. Vendar tudi mi protifašisti moramo to danes v miru izpeljati na drugi način, brez razkazovanja orožja, z demokracijo, svobodo, enakopravnostjo in bratstvom med ljudmi, torej s ohranjanjem vrednot naših borcev, s spoštljivim spominom na naše žrtve, ponosom na našo zgodovino, osveščanjem, znanjem in spoštovanjem drugačnih. Žal pri tem nimamo podpore ne večine naših politikov, pa tudi naših domačih medijev, a je kdo poročal o vseh teh naših spominskih slovesnostih 2.000 mrtvim Istranom? A to je druga dolga zgodba, za še kakšno debelo knjigo.

Hvala ker ste me poslušali.